

คำสดุดีเฉลิมพระเกียรติคุณ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
วิทยาศาสตร์ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (คหกรรมศาสตร์)

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงใฝ่พระราชหฤทัยส่งเสริมงานหัตถกรรมแก่ราษฎร เพื่อเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ และเพื่อธำรงรักษา พื้นฟูหัตถกรรมแบบไทยโบราณ

จากการที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎร ทรงทราบทั่วกันว่า ทุกภูมิภาคของไทยมีงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่แสดงเอกลักษณ์และเป็นมรดกศิลปวัฒนธรรมล้ำค่าของชาติสืบทอดกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปี และคนไทยยังมีคุณลักษณะพิเศษเชี่ยวชาญในงานช่างฝีมือและวิจิตรศิลป์ ทั้งด้านจักสาน ถัก ทอ วาด ปั้น บัก ประติมากรรม และอื่น ๆ จึงทรงมีพระราชดำริให้ฟื้นฟูงานหัตถกรรมอันเป็นศิลปะประจำท้องถิ่นขึ้น โดยทรงมุ่งงานที่มีทรัพยากรในท้องถิ่นนั้น ๆ รองรับเพื่อมิให้มีต้นทุนสูง ทรงเริ่มด้วยการทอผ้าและงานประดิษฐ์ เช่น ทรงค้นพบว่า ในภาคเหนือ ศิลปะการทอผ้าเคยเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีต มีการคิดประดิษฐ์ผูกลายทอผ้าอย่างงดงามวิจิตรพิสดาร เช่น ผ้ายก ของอำเภอกะสีสันชาลย์ สุโขทัย ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก็มีอัจฉริยภาพหลากหลายในการทอผ้า เช่น ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าแพรวาของชาวภูไท ผ้าฝ้ายลายขิดและฝ้ายยกดอก ซึ่งล้วนมีความงดงามอย่างมีเอกลักษณ์แตกต่างกันออกไป ส่วนภาคใต้ก็มีศิลปะการทอผ้ายกดอกและลวดลายต่าง ๆ ทั้งฝ้ายและไหม เช่น ลายดอกพิบูลย์ ลายราชวัตร ลายดอกมะลิ แต่ศิลปะเหล่านี้กำลังเสื่อมสูญไปเพราะไม่มีการสืบทอด เนื่องจากผลประโยชน์ตอบแทนไม่คุ้ม ขาดตลาดที่จะรองรับ ซึ่งในระยะแรกของการดำเนินงานโครงการฟื้นฟู และอบรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ลงทุนไปก่อน และเมื่อมีผลิตภัณฑ์พระราชกรณียกิจผลิตภัณฑ์เหล่านั้นไปจำหน่าย ซึ่งต่อมาโครงการดังกล่าวได้จัดตั้งเป็นมูลนิธิ คือ "มูลนิธิศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการหารายได้พิเศษให้แก่ชาวไร่ชาวนานอกฤดูทำนา ให้ความรู้เกี่ยวกับหัตถกรรม จัดหาอุปกรณ์ และจัดหาตลาดผลิตภัณฑ์ให้แก่ราษฎรในชนบท และสมเด็จฯ พระบรมราชินีนาถทรงพระกรุณาฯ รับเป็นประธานกรรมการบริหารของมูลนิธิฯ ด้วย

ในด้านโภชนาการ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเห็นความสำคัญในปัญหาสุขภาพอนามัยของราษฎรในชนบท อาทิ ราษฎรบริโภคอาหารไม่ถูกสุขลักษณะ ไม่รู้จักคุณค่าของอาหาร ขาดความรู้ด้านอนามัย ตลอดจนขาดแคลนยารักษาโรค จึงทรงริเริ่มโครงการหมอบูบ้านขึ้น โดยทรงคัดเลือกราษฎรมาฝึกอบรมความรู้ทางการสาธารณสุขแผนใหม่ แล้วกลับไปปฏิบัติงานในหมู่บ้านของตน ทำให้ราษฎรช่วยกันดูแลตนเองได้

จากพระราชกรณียกิจของพระองค์ที่ทรงอุทิศตนช่วยเหลือราษฎรที่ยากจนโดยเฉพาะสตรีในชนบท องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) จึงได้เฉลิมพระเกียรติคุณ โดยการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเหรียญซีเรส เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พุทธศักราช 2522 และเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2534 สมเด็จพระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงรับ "รางวัลมนุษยธรรมระหว่างประเทศ" ที่กลุ่มผู้สนับสนุนพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแห่งกรุงวอชิงตันดี.ซี. ทูลเกล้าฯ ถวาย โดยทรงเป็นชาวต่างประเทศคนแรกที่พิพิธภัณฑสถานฯ มีครีฑายกย่องในผลงานอย่างแท้จริง

โดยที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูงานหัตถกรรมไทย อีกทั้งยังทรงมีพระราชหฤทัยที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรที่มีความเป็นอยู่ที่ดีทั้งด้านเศรษฐกิจและสุขภาพอนามัย ด้วยพระราชวิริยะอุตสาหะ และพระบารมีที่ล้ำเลิศ สภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในคราวประชุมครั้งที่ 168 (5/2535) เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พุทธศักราช 2535 จึงมีมติเป็นเอกฉันท์ ขอพระราชทานทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (คหกรรมศาสตร์) เพื่อเป็นสิริมงคลแก่มหาวิทยาลัยสืบไป